

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.21>

УДК 32:614

I. Я. Іськів,

викладач, Відокремлений структурний підрозділ Технологічний фаховий коледж

Національного лісотехнічного університету України, Львів

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0626-1514>

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

I. Iskiv,

Lecturer, Separated Structural Subdivision Technological Professional

College of State Higher Education Institution

“National Forestry University of Ukraine”, Lviv, Ukraine

CHARACTERISTICS OF THE IMPLEMENTATION OF THE NATIONAL SECURITY STRATEGY OF UKRAINE

У статті досліджено сутність категорії реалізації стратегії національної безпеки України. Основна мета полягає в узагальненні та характеристиці основних аспектів реалізації стратегії національної безпеки України. Визначено основні загрози національній безпеці України. Доведено, що на сьогоднішній день питання забезпечення безпеки, зокрема національної безпеки є як ніколи актуальним. Сучасний світ вже і не міг подумати, що питання територіальної експансії та світової війни буде підніматись у порядку денному світової спільноти. Та реалії сьогодення показують, що система національної безпеки в будь-який день може бути піддана різким та

негативним впливам. Встановлено основні перешкоди реалізації стратегії національної безпеки України. Визначено, що сьогодні, ключовими засадами стратегії національної безпеки України є: стримування через розвиток оборонно-безпекових спроможностей; стійкість через спроможність адаптуватися до змін безпекового середовища; взаємодія через розвиток партнерства з країнами ЄС та НАТО.

The article explores the essence of the category of implementation of the national security strategy of Ukraine. The main goal is to summarize and characterize the main aspects of the implementation of the national security strategy of Ukraine. The main threats to the national security of Ukraine are identified. It has been proven that today the issue of ensuring security, in particular national security, is more relevant than ever. The modern world could no longer think that the issue of territorial expansion and world war would be raised on the agenda of the world community. But today's realities show that the national security system can be subjected to harsh and negative impacts any day. The main obstacles in the implementation of the national security strategy of Ukraine have been identified. It has been determined that today the key foundations of the national security strategy of Ukraine are: deterrence through the development of defense-security capabilities; resilience due to the ability to adapt to changes in the security environment; interaction through the development of partnerships with the EU and NATO countries. A special place in the Strategy is given to strategic national priorities as the most important areas for ensuring national security, within which the constitutional rights and freedoms of citizens of Ukraine are realized, sustainable socio-economic development and protection of the country's sovereignty, its independence and territorial integrity are carried out. Note that the concept of such a category did not contain. A distinctive feature of the National Security Strategy is that this document is open to the public, since it has undergone public discussion and approval by all interested departments. The Strategy captures the theoretical and legal categories that were not previously spelled out in the Concept, has an improved text structure, contains an almost ready-made action plan in the framework of the implementation of state policy aimed at ensuring national security in a certain area of life. These documents are also different in their format, since the Concept was only a vector of state activity in various spheres of life, the Strategy defines strategic national priorities as a direction for ensuring national security. On the basis of the Strategy, other interrelated documents were developed and adopted, which made it possible to give a systemic character to the

problem of ensuring national security. It has been established that ensuring national security is a complex process that takes into account each component. It should be noted that further research should be devoted to analyzing the implementation of state policy in the field of ensuring the national security of Ukraine, which, as a result of predatory actions by the Russian Federation, was forced to introduce new measures to strengthen security for each component.

Ключові слова: безпека, національна безпека, державна політика, забезпечення національної безпеки

Keywords: security, national security, state policy, ensuring national security.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Створення такого стану суспільного життя, при якому відсутні або зведені до мінімуму загрози державі як системі державних органів, суспільному устрою, а також немає перешкод для нормального стабільного життя та розвитку особистості, обумовлюється наявністю нормативно закріплених положень, на підставі яких і забезпечується національна безпека. У кожній державі, в якій джерелом права є нормативний правовий акт, концепція національної безпеки цієї держави є сукупністю певних правил поведінки, викритих у форму закону, які є регуляторами поведінки як окремої людини, так і посадових осіб, державних органів у сфері забезпечення національної безпеки.

Особливе місце в Стратегії відведено стратегічним національним пріоритетам як найважливішим напрямам забезпечення національної безпеки, в рамках яких реалізуються конституційні права і свободи громадян України, здійснюються сталий соціально-економічний розвиток та охорона суверенітету країни, її незалежності та територіальної цілісності. Зауважимо, що Концепція такої категорії не містила. Відмінною особливістю Стратегії національної безпеки є те, що цей документ має відкритий публічний характер, оскільки він пройшов публічне обговорення та узгодження з усіма зацікавленими відомствами. Робота зі створення Стратегії національної безпеки велася в рамках міжвідомчої робочої групи при апараті Ради національної безпеки і оборони, до складу якої входили представники органів державної влади. Саме

тому, актуальним сьогодні є дослідження ключових аспектів стратегії національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти реалізації стратегії забезпечення безпеки розкривалися в роботах таких вчених як Дж. Андерсон, В. Горбулін, І. Грицяк, А. Качинський, В. Колесник, В. Ліпкан, В. Ортинський, М. Орищина, О. Резник, Г. Ситник, І. Драган, А. Семенченко, А. Сіцінського, О. Суходоля, Л. Чекаленко, В. Чалий, Т. Дай, О. Силкін, М. Криштанович, А. Штангрет та інші. Основні аспекти забезпечення національної безпеки були в працях: О. Адамчука, М. Бессонової, П. Вонсовіча, О. Власюка, С. Домбровської, І. Дудко, А.Завідняка, П. Каляєва, Н. Мельничука, Е. Низенко, А. Подоляки, А. Помази-Пономаренко, В.Семенченко, Г. Ситника, В. Смолянюк, Ю. Сурміна, В. Франчука. Однак ряд теорії і концепцій в рамках системи реалізації стратегії національної безпеки досі залишаються не розкритими в повній мірі, що і зумовило вибір даної тематики і її сучасну актуальність.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основна мета полягає в узагальненні та характеристиці основних аспектів реалізації стратегії національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день питання забезпечення безпеки, зокрема національної безпеки є як ніколи актуальним. Сучасний світ вже і не міг подумати, що питання територіальної експансії та світової війни буде підніматись у порядку денному світової спільноти. Та реалії сьогодення показують, що система національної безпеки в будь-який день може бути піддана різким та негативним впливам.

Розглядаючи найбільш негативні фактори, не можна не згадати про маніфестацію загроз у вигляді пандемії коронавірусу, що розпочалась в 2019 році та зумовила катастрофічні наслідки як в контексті втрати великої кількості людських життів, так і в контексті економічної кризи, що однаково сильно вразили систему національної безпеки практично кожної країни. І звичайно, одною з найбільш яскравих загроз та негативних факторів, що повипливав на більшість країн світу, але на нашу країну він спричинив особливо гострий негативний вплив на національну безпеку – повномасштабне військове

вторгнення російської федерації та її територіальні посягання на суверенні території. Ця подія змусила більшість країн світу знову звернути увагу на військову та силову сферу забезпечення національної безпеки, в той час як раніше ці питання не мали такої активної уваги.

Діючи як реальний військовий загарбник та порушуючи всі правила та звичаї ведення війни, російська федерація планомірно знищує цивільну інфраструктуру, вбиває людей та чинить інші військові злочини, які часто не мають впливу на карту військових дій, але зумовлюють катастрофічні наслідки в різних сферах цивільного суспільного життя країни. В таких умовах система національної безпеки перебуває вже не перший рік, і задля її виживання та відносно нормального функціонування, особливо важливим є формування гнучкої та ефективної системи державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України, яка може в короткі строки вносити зміни та оперативно реалізовувати стратегічні та тактичні заходи реагування.

Таким чином, забезпечення нормального функціонування нашої країни, утримання першості та главенства принципів демократизму, соціальної справедливості та рівності можливе лише за умови підтримання стабільного високого рівня національної безпеки та всіх її складових.

Визначимо перспективні, як видається на нашу думку, напрями у дослідженні моделі національної безпеки:

1. Національна безпека - це багатовимірне явище, яке необхідно розглядати в системі його основних елементів. Стан національної безпеки України залежить від узагальненого стану відомих форм представленого організаційно-правового інституту, які перебувають у когерентному зв'язку із сучасною динамікою життя українського суспільства. Більше того, модернізація управлінських відносин у питаннях національної безпеки залежить у тому числі від змін об'єктивного характеру, пов'язаних із раціональним природокористуванням, демографічною політикою, станом навколишнього середовища, наростаючими екологічними та техногенними проблемами, виживанням людства загалом.

2. Слід зазначити, що національна безпека України формується у межах стратегічного (планового) розвитку її компонентів: принципів, методики та

способів реалізації. Це потребує врахування потреб як самої держави, і інститутів громадянського суспільства, причому у сучасний період, а й у перспективі. Вочевидь, зміняться як об'єктивні, і суб'єктивні умови суспільних відносин: природно-кліматична карта світу, національно-релігійна географія світового співтовариства, соціальна обстановка у суспільстві, політико-організаційні риси державного механізму, правовий стан України. Тому наголосимо: прогноз розвитку суспільних відносин у найближчому майбутньому зобов'язує сучасного законодавця вивірено підходити до питання включення принципів у правову платформу національної безпеки вже сьогодні.

3. Важливо зрозуміти, що зміст категорії «національна безпека» потребує постійної кореляції. Основним визначальним критерієм, «настроювальним інструментом», індикатором стійкості моделі національної безпеки, що складається, повинні виступати організаційно-правові гарантії особистості, її життя, прав, свобод і законних інтересів. Вже зараз потрібно відслідковувати практичні результати діяльності органів влади та громадських організацій у досліджуваному напрямі. Крім того, необхідно виявляти можливі помилки та прорахунки, а отже, причини та умови їх настання. Це значною мірою скоригує подальший поступ у цьому питанні, визначить оптимальні засоби та методіку формування ефективної моделі національної безпеки в сучасній Україні.

4. Національна безпека може бути своєрідною правовою політикою, що містить комплекс доктрин і установок державної влади. Тут важливо врахувати суспільну позицію, думку і культуру, що склалася, менталітет і світогляд українського громадянського суспільства. Крім цього у формуванні належної ідеологічної концепції ефективної реалізації конституційної моделі національної безпеки важливо використовувати як наявні знання, а й досягнення сучасних гуманітарних наук: правової футурології, герменевтики, синергетики та інших.

5. Дуже важливо створити наукову основу розвитку досліджуваного інституту. Певною мірою продуктивним буде відновлення діяльності науково-дослідних інститутів, юридичних лабораторій та клінік як державних, так і громадських. Слід звернути увагу на загальноосвітню політику системі українського професійного освіти. Предметом обговорення має стати програма

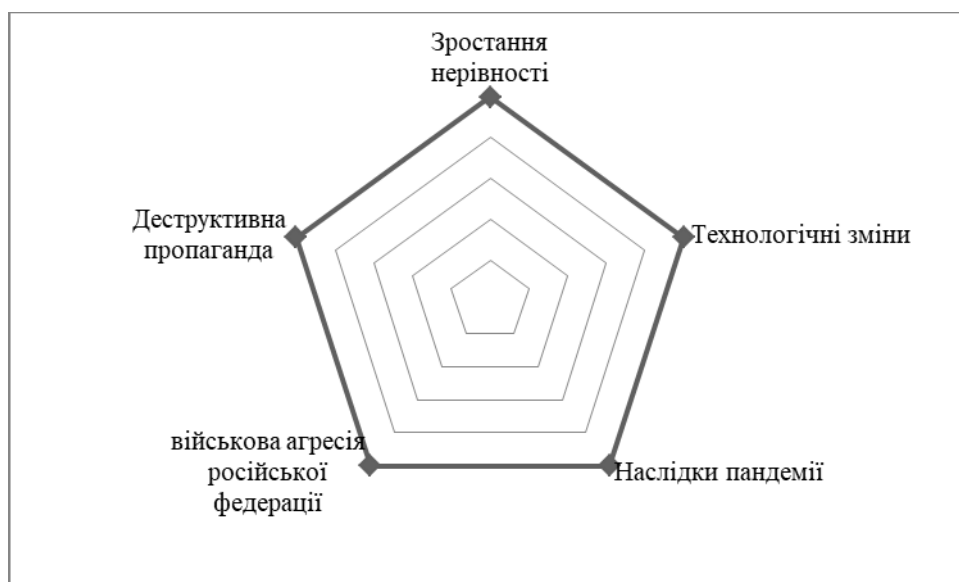
підготовки юристів, менеджерів, технологів, інших фахівців, які у встановленому порядку можуть бути включені до технології здійснення принципів та змісту національної безпеки України.

Стратегія національної безпеки України являє собою документ, що «визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки» [192].

На нашу думку, під стратегію національної безпеки України слід розуміти організаційно-правовий інструмент, що спроможний реалізовувати державну політику забезпечення безпеки національних інтересів країни і сприяти сталому розвитку кожної соціально-економічної системи України.

Сьогодні, ключовими засадами стратегії національної безпеки України є: стримування через розвиток оборонно-безпекових спроможностей; стійкість через спроможність адаптуватися до змін безпекового середовища; взаємодія через розвиток партнерства з країнами ЄС та НАТО.

Визначимо основні загрози забезпечення національної безпеки України (рис.1).

Рис.1. Основні загрози забезпечення національної безпеки України

Джерело: Сформовано автором

Сьогодні, перед новою Стратегією національної безпеки України стоять складні виклики, які слід прийняти та уможливити отримання від них лише позитивного впливу. Виділимо ключові із них:

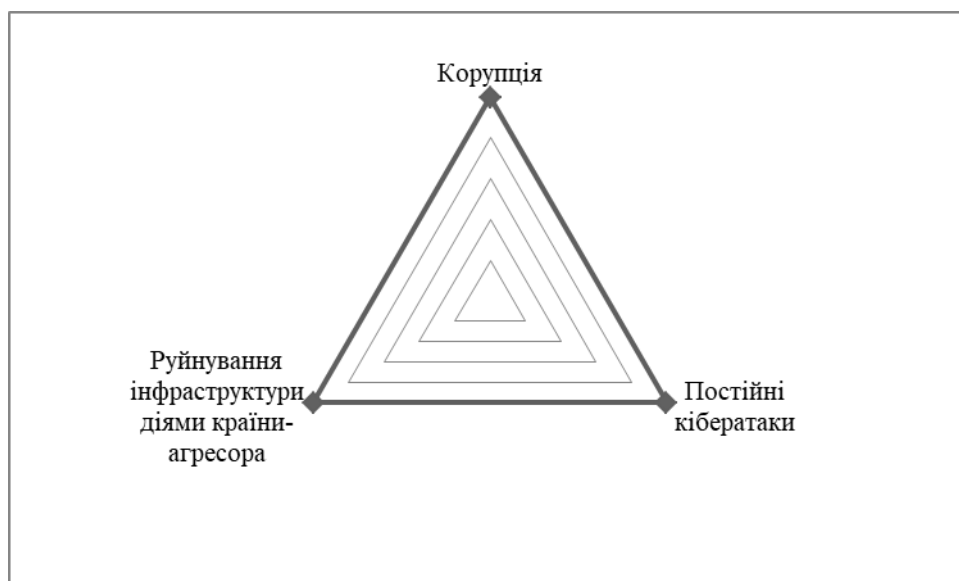
1. Поступовий перехід до стандартів Індустрії 5.0. Стрімкий розвиток Індустрії 4.0 привніс значні технологічні зміни, особливо вони бути відчутні для енергетичної безпеки. Нарощування розробок у сфері штучного інтелекту вимагає відповідної реакції зі сторони держави, щоб уможливити ефективну трансформацію економіки і суспільства в країні.

2. Кліматичні зміни. Поступові але стабільні зміни клімату збільшують загрози для навколишнього природнього середовища України. Надзвичайні ситуації та техногенне навантаження стають реальними проблемами для екологічної безпеки.

3. Російська агресія в Україні. Гібридна, а далі й повномасштабна війна стає головною проблемою системи забезпечення національної безпеки України. Усі сили й ресурси направлені на збереження захисту по усім складовим та недопущення знищення нашої країни.

4. Розвиток та панування монополії. Не спроможність посилити конкуренцію на ринках України стає проблемою не лише для бізнесу але й добробуту громадян.

Визначимо основні перешкоди реалізації стратегії національної безпеки України (рис.2).

Рис.2. Основні перешкоди реалізації стратегії національної безпеки України

Джерело: Сформовано автором

У процесі дослідження категорії національної безпеки необхідно враховувати менталітет народу, його національні звички, звичаї, стереотипи, характер ставлення нації до управлінських та правових нововведень. Серйозно слід поставитися до національно-релігійних, геополітичних, історико-правових аспектів життєдіяльності особистості як у сучасному, так і в історичному вимірі. Відомо, що ставлення громадянина до законодавства складається залежно від навколишньої соціально-культурної обстановки, регіону, де людина проживає, способу мислення, що історично склався, і сприйнятливості нормативно-правових розпоряджень. Сьогодні можна спостерігати процеси зіткнення між юридичними інститутами (принципами та умовами притягнення до юридичної відповідальності, розподілом соціально-правових пілг та преференцій, процедурою надходження та проходження державної служби та ін.) та культурно-моральними установками, традиціями окремих національно-релігійних спільнот та груп. Істотно зрозуміти історичну логіку взаємодії таких інститутів, як держава, нація, церква, релігія, громадянське суспільство, особистість. При цьому створення сучасної законодавчо оформленої моделі національної безпеки необхідно здійснювати неодмінно з огляду на думку громадських груп та спільнот України.

У результаті названі положення, будучи відправними точками для нових досліджень, безумовно, потребують оцінки української, насамперед юридичної, науки та законодавця. Необхідно створити гармонійну та відповідну соціальним інтересам суспільства нормативно-правову конструкцію системної взаємодії особистості та держави, спрямовану на формування сталої стратегії національної безпеки. При цьому людина, її інтереси та соціальні потреби, суспільні позиції громадянського суспільства і стан правової дійсності повинні стати вузловими елементами нормативно-організаційної структури національної безпеки сучасної України, що складається.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Стратегія фіксує теоретико-правові категорії, які раніше не прописані в Концепції, має удосконалену структуру тексту, містить практично готовий план дій у рамках здійснення політики держави, спрямованої на забезпечення національної безпеки у певній сфері життєдіяльності. Дані документи відмінні і

за своїм форматом, оскільки Концепція була лише вектором діяльності держави в різних сферах життєдіяльності, у Стратегії ж як напрямок забезпечення національної безпеки визначено стратегічні національні пріоритети. На основі Стратегії розроблено та прийнято й інші взаємопов'язані документи, що дозволили надати системний характер проблемі забезпечення національної безпеки.

Відтак, можна стверджувати, що забезпечення національної безпеки є складним процесом який передбачає врахування кожної складової. Слід відзначити, що подальші дослідження необхідно присвятити проведенню аналізу реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України, яка внаслідок загарбницьких дій зі сторони російської федерації, змушена була по новому впроваджувати заходи по зміцненню безпеки за кожною складовою.

Література

1. Ilyash, O., Lupak, R., Kravchenko, M., Trofymenko, O., Duliaba, N., & Dzhadan, I. A forecasting model for assessing the influence of the components of technological growth on economic security. *Business: Theory and Practice*, 23(1), 2022, 175–186.
2. Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 2021, 232-240.
3. Podra, O., Litvin, N., Zhyvko, Z., Kopytko, M., & Kukharska, L. Innovative development and human capital as determinants of knowledge economy. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 2020, 252-260.
4. Luo Z.Y., Yang X., Sun G.S., Xie Z.Q. Study of Two Kinds of Analysis Methods of Intrusion Tolerance System State Transition Model, *Review of Computer Engineering Studies*, Vol.6, No.1, 2019, pp.23-27.
5. Iskajyan, S.O., Kiseleva, I.A., Tramova, A.M., Timofeev, A.G., Mambetova, F.A., Mustaev, M.M. Importance of the information environment factor in assessing a country's economic security in the digital economy. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 12, No. 6, 2022, pp. 691-697.

6. Abramova, A., Chub, A., Kotelevets, D., Lozychenko, O., Zaichenko, K., Popov, O. Regulatory policy of tax revenues efficiency assurance as the dominant of state economic security. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 17, No. 6, 2022, pp. 1727-1736.

7. Polishchuk, O., Bobrova, Y., Bobrov, Y. The formation of a safety ecosystem in the context of ensuring the national homeland security. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 11, No. 6, 2021, pp. 683-689.

8. Hrybinenko, O., Bulatova, O., Zakharova, O. Evaluation of demographic component of countries' economic security. *Business, Management and Economics Engineering*, 2020, 18(2): 307-330.

9. Kryshchanovych, M., Petrovskyi, P., Khomyshyn, I., Bezena, I., Serdechna, I. Peculiarities of implementing governance in the system of social security. *Business, Management and Economics Engineering*, 2020, 18(1): 142-156.

10. Patel, K., Chudasama, D. Homeland security Threats in Cyberspace. *National Journal of Cyber Security Law*, 2021, 4(1): 12-20.

References

1. Ilyash, O., Lupak, R., Kravchenko, M., Trofymenko, O., Duliaba, N., & Dzhadan, I. (2022), “ A forecasting model for assessing the influence of the components of technological growth on economic security ”, *Business: Theory and Practice*, vol. 23(1), pp. 175–186.

2. Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. (2021), “ Regulatory and legal component in ensuring state's financial security ”, *Business: Theory and Practice*, vol. 22(2), pp. 232-240.

3. Podra, O., Litvin, N., Zhyvko, Z., Kopytko, M., & Kukharska, L. (2020), “Innovative development and human capital as determinants of knowledge economy”, *Business: Theory and Practice*, vol. 21(1), pp. 252-260.

4. Luo Z.Y., Yang X., Sun G.S. and Xie Z.Q. (2019), “ Study of Two Kinds of Analysis Methods of Intrusion Tolerance System State Transition Model ”, *Review of Computer Engineering Studies*, Vol.6, No.1, pp.23-27.

5. Iskajyan, S.O., Kiseleva, I.A., Tramova, A.M., Timofeev, A.G., Mambetova, F.A. and Mustaev, M.M. (2022), “Importance of the information

environment factor in assessing a country's economic security in the digital economy”, International Journal of Safety and Security Engineering, Vol. 12, No. 6, pp. 691-697.

6. Abramova, A., Chub, A., Kotelevets, D., Lozychenko, O., Zaichenko, K. and Popov, O. (2022), “ Regulatory policy of tax revenues efficiency assurance as the dominant of state economic security ”, International Journal of Sustainable Development and Planning, Vol. 17, No. 6, pp. 1727-1736.

7. Polishchuk, O., Bobrova, Y. and Bobrov, Y. (2021), “ The formation of a safety ecosystem in the context of ensuring the national homeland security ”, International Journal of Safety and Security Engineering, Vol. 11, No. 6, pp. 683-689.

8. Hrybinenko, O., Bulatova, O. and Zakharova, O. (2020), “ Evaluation of demographic component of countries’ economic security ”, Business, Management and Economics Engineering, vol. 18(2), pp. 307-330.

9. Kryshchanovych, M., Petrovskyi, P., Khomyshyn, I., Bezena, I. and Serdechna, I. (2020), “Peculiarities of implementing governance in the system of social security”, Business, Management and Economics Engineering, vol. 18(1), pp. 142-156.

10. Patel, K. and Chudasama, D. (2021), “ Homeland security Threats in Cyberspace ”, National Journal of Cyber Security Law, vol. 4(1), pp. 12-20.

Стаття надійшла до редакції 30.08.2023 р.